

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

БУГАЙ М. В.,
аспірант
(Київський національний
торговельно-економічний університет)

УДК 336.143

**ДОВГОСТРОКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ
З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ**

У статті розкрито основні напрямки та періодизацію співпраці України та Міжнародного валютного фонду. Охарактеризовано оцінку економістів і політиків співробітництва Фонду та України. Також проведено аналіз позитивних і негативних наслідків такої співпраці та охарактеризовано довгострокові перспективи відносин між Україною та Міжнародним валютним фондом.

Ключові слова: Міжнародний валютний фонд, державний борг, кредити МВФ, перспективи співробітництва.

В статье раскрыты основные направления и периодизация сотрудничества Украины и Международного валютного фонда. Проведено характеристику оценки экономистов и политиков сотрудничества Фонда и Украины. Также проведен анализ положительных и отрицательных последствий такого сотрудничества и охарактеризованы долгосрочные перспективы отношений между Украиной и Международным валютным фондом.

Ключевые слова: Международный валютный фонд, государственный долг, кредиты МВФ, перспективы сотрудничества.

In the article the basic directions and periods of cooperation between Ukraine and the International Monetary Fund. Characterized estimation of economists and politicians Cooperation Fund and Ukraine. The article analyzes the positive and negative effects of this cooperation and characterized long-term prospects of relations between Ukraine and the International Monetary Fund.

Key words: IMF, public debt, loans from the IMF, prospects for cooperation.

Вступ. У 1992 р. Україна стала членом Міжнародного валютного фонду (далі – МВФ). Починаючи з 1994 р. співпрацю з МВФ було активізовано за цілого ряду кредитних програм, а також важливим етапом у відносинах з МВФ стали безкредитні стосунки між Україною та МВФ. Співробітництво України з МВФ було зосереджено на наданні технічної допомоги, спрямованої на усунення загроз стабільності та вирішення проблем, пов'язаних із макроекономічною, грошовою, валютною, податковою та бюджетною політикою.

Останнім часом серед політиків, науковців та пересічних громадян виникає дискусія про необхідність подальшої співпраці України та МВФ. На перше місце дискусії виходять питання кредитування, особливо це стосується заходів, що висуває МВФ до України. Тому вивчення перспектив співробітництва МВФ з Україною має не тільки наукове, а і практичне значення для використання результатів аналізу під час розроблення Україною власної економічної моделі і формування стратегії співробітництва з міжнародними економічними та фінансовими організаціями.

Питання взаємовідносин України з МВФ постійно перебували і продовжують залишатись у центрі уваги науковців, політиків, урядовців. Дослідженням цієї теми займаються такі вітчизняні та російські вчені: О.Г. Білорус, З.С. Варналій, В.К. Гальчинський, М.А. Дудченко, О.К. Єременко, В.С. Кузнецов, І.І. Лукінов, В.І. Хорошковський, О.І. Шнирков та ін. Серед іноземних вчених, що розробляють окреслену тематику, слід відзначити: Л. Бальцеровича, П. Ван Бергейка, Дж. Вільямсона, Т. Едісона, А. Зіденберга, Т. Кіліка, В. Фішера, С. Фішера, М. Фрідмена та ін.

Постановка завдання. Метою статті є характеристика довгострокових перспектив співробітництва України з МВФ.

Результати дослідження. Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund) є міжнародною фінансовою організацією, яка була заснована в 1944 р. До її складу входять 188 країн [4]. За весь період своєї діяльності МВФ здобув собі славу універсальної організації та отримав широке визнання як головний наднаціональний орган регулювання міжнародних валютних відносин, авторитетний центр міжнародного кредитування, координатор міждержавних кредитних потоків і гарант платоспроможності країн-позичальниць.

Варто також зауважити, що МВФ одночасно слугує ключовою ланкою системи регулювання світової економіки, міжнародної координації, узгодження національних макроекономічних політик. Фонд зарекомендував себе активним функціональним світовим валютним інститутом, нагромадивши великий і корисний досвід.

Україна з 1994 р. активно співпрацює з МВФ, використовуючи його фінансові і технічні ресурси з метою досягнення макроекономічної стабілізації та створення необхідних передумов для проведення економічних реформ. Таке співробітництво здійснювалось переважно в рамках реалізації 8 спільних програм – STF (системна трансформаційна позика), «Stand-by» (стабілізаційна позика), Механізм розширеного фінансування (позика на підтримку розвитку), попереджувальний «Stand-by».

У Таблиці 1 показано періодизацію співпраці України та МВФ (СПЗ – спеціальні права запозичення – Н. Б.).

Таблиця 1

Періоди співробітництва України з МВФ

Періоди	Кредитні програми	Обсяги позики
Перший період – з 1994 по 1995 рр.	Системна трансформаційна позика	498,7 млн СПЗ, або 763,1 млн дол. США
Другий період – з 1995 по 1998 рр.	Три річні програми «Stand-by»	1318,2 млн СПЗ, або 1935 млн дол. США
Третій період – з 1998 по 2002 рр.	Extended Fund Facility (EFF, Механізм розширеного кредитування)	1193,0 млн СПЗ, або 1591,0 млн дол. США
Четвертий період – з 2002 по 2008 рр.	Програма «Попереджувальний Stand-by»	411,6 млн СПЗ, 30% квоти України, або 600 млн дол. США
П'ятий період – з 2008 по 2013 рр.	Програма співробітництва «Stand-by» від 5 листопада 2008 р.	11 млрд СПЗ, або майже 16,4 млрд дол. США
	Нова спільна з МВФ програма «Stand-by»	10 млрд СПЗ, або 15,1 млрд дол. США
Шостий період – з 2014 р. до сьогодні	Квітень 2014 р. Нова дворічна програма кредитування «Stand-by» в режимі надзвичайного доступу	10,976 млрд СПЗ, або майже 17,1 млрд дол. США
	11 березня 2015 р. Механізм розширеного кредитування EFF на чотири роки	12,348 млрд СПЗ, або майже 17,5 млрд дол. США, чи 15,5 млрд євро

Таблиця 2 містить відомості про державний та гарантований державою борг України за останні 5 років.

Таблиця 2

	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу (млн. дол. США)	515,51	584,79	1 100,83	1 572,18	1 728,88

Аналізуючи документи про співпрацю з МВФ (Лист про наміри до Міжнародного валютного фонду, Меморандум про економічну та фінансову політику, Технічний меморандум про взаєморозуміння з МВФ), сформулюємо основні положення [5]:

– відновлення стабільності та довіри у фінансовому секторі шляхом стабілізації банківської системи через виважене надання Національним банком ліквідності під забезпечення заставою і пильний моніторинг стану ліквідності банків; зміцнення регуляторної та наглядової бази, оновлення і реалізація стратегії врегулювання банків за рахунок скорочення обсягів кредитування пов'язаних осіб;

рекапіталізація та врегулювання банків; посилення системи корпоративного управління і фінансових показників у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб та державних банках;

- запровадження ефективної грошово-кредитної політики з метою стабілізації гривні, зниження інфляції, наповнення золотовалютних резервів;
- зміцнення державних фінансів та скорочення державних витрат із метою регулювання державного боргу;
- реформування програм соціальної допомоги та забезпечення додаткових коштів на їх фінансування;
- реформування енергетичного сектора, зокрема реформа «Нафтогазу», з метою зменшення його дефіциту та запровадження додаткових заходів для генерування достатніх потоків доходів;
- поглиблення структурних реформ, орієнтованих на докорінну перебудову у сфері державного урядування та боротьбу з корупцією, покращення бізнес-клімату і реформу державних підприємств.

Взагалі варто зауважити, що розробка стратегії співпраці України з МВФ є однією з найбільш актуальних науково-практичних проблем, які постають перед сучасною українською економічною наукою та потребують невідкладного вирішення. Складність на шляху фінансової стабілізації та економічного зростання України здебільшого зумовлена дефіцитом фінансових ресурсів. Саме зовнішні запозичення є одним із реальних інструментів пом'якшення фінансових проблем та пожевлення фінансової кон'юнктури у країні, але при цьому майже всі запозичення держави стали трансформуватися в її зовнішній борг [1, с. 31].

Співробітництво України з МВФ викликає неоднозначну оцінку як серед економістів, так і політиків. Одні наголошують на тому, що співпраця з МВФ позитивно вплинула на темпи економічного зростання, що дало позитивні загальноекономічні результати, підняла імідж держави і в результаті припинення співпраці відбудеться гальмування економічних реформ (пенсійної, житлово-комунальної тощо). На думку інших, кредити МВФ створюють швидше довгострокову залежність, ніж надають допомогу в короткостроковому періоді.

Співпраця України з МВФ має низку позитивних і негативних наслідків. Позитивними наслідками є:

- впровадження реформ, метою яких є стабілізація української економіки та повернення її на шлях зростання;
- зменшення дефіциту державного бюджету та покращення ситуації із платіжним балансом;
- стабілізація валютно-обмінного курсу гривні і посилення банківської системи, яка дасть можливість економіці розвиватися;
- збільшення золотовалютних резервів Національного банку України, що дозволить суттєво покривати імпорт;
- зростання міжнародного авторитету України, що надасть можливість доступу до коштів інших міжнародних фінансових організацій та приватних інвесторів;
- полегшення тягаря з обслуговування зовнішнього боргу держави;
- реструктуризація частини зовнішнього боргу.

Негативними результатами співпраці України з МВФ є:

- кошти від МВФ можуть бути витрачені не на структурні реформи;
- витрачання коштів на фінансування дефіциту Державного бюджету;
- зростання зовнішнього боргу держави;
- підвищення тарифів, які сплачує населення, зокрема за газ та ін.

На нашу думку, у співпраці України з МВФ переважають негативні наслідки. За різні періоди спостерігається неповне використання коштів, які виділяє МВФ відповідно до затверджених програм і механізмів кредитування. Це негативно позначається на кредитній історії нашої держави та є вагомим резервним ресурсом щодо фінансування проведення як економічних, так і соціальних реформ. Тому Україні необхідно звертати більшу увагу на розроблення та виконання програм економічних дій, узгоджених з МВФ.

На жаль, у реаліях сьогодення можна констатувати, що співпраця з МВФ для України набуває кабального характеру. За досить короткий період такої «допомоги» Україна встигла стати чи не найбільшим його боржником, а рекомендації експертів МВФ давно перетворились на прямі вказівки українській владі, які до того ж безвідмовно виконуються.

МВФ, який має статус лише міжнародного кредитодавця, почав диктувати нашій державі, у якому напрямі їй розвивати економіку, якої соціальної політики дотримуватися, на що підвищувати ціни та які реформи проводити. На відміну від України, розвинені країни його рекомендаціями не послуговуються.

Що ж стосується перспектив співпраці України та МВФ, то варто зауважити, що така співпраця є насамперед важливою з огляду на необхідність збереження належного іміджу країни, що сприятиме

підвищенню її кредитного рейтингу на світових фінансових ринках, зменшенню відсоткових ставок за кредитами, дозволить зберігати привабливість для іноземних інвесторів.

Кредити МВФ заохочують зростання споживання, сприяють удосконаленню банківської та грошово-кредитної системи держави, надходженню іноземних інвестицій, стимулюють розвиток торгівлі. Питання про співпрацю з МВФ знаходиться швидше в політичній площині, і його вплив на економіку України буде мати лише опосередкований характер, як і рішення щодо надання чергового траншу кредиту знаходиться у прямій залежності від політичної волі керівництва країни [2, с. 29].

Відносини України з МВФ мають сприяти вирішенню проблем, які можуть виникнути перед Україною у короткостроковому періоді, а також проведенню реформ, що є необхідними для забезпечення стійкого відновлення економіки країни в середньостроковій перспективі. Швидше за все співпраця України з Фондом продовжиться. Принаймні МВФ у цьому має свій інтерес. Основні держави-донори Фонду повинні будуть знаходити засоби для нейтралізації надлишкової ліквідності, якою інтенсивно накачували свої економіки у рамках антикризових програм із підтримки споживчого попиту. Глобальна криза повільно відступатиме, споживання та кредитування відновлюватиметься, а зайві кошти на внутрішніх ринках загрожують розвинути країнам зростанням інфляції. Український ринок міг би легко абсорбувати частину надлишкового євродоларового потоку. Разом із тим Україна досі дуже залежна від зовнішньої допомоги у питанні вирішення проблем платіжного балансу [3].

МВФ надає Україні довгострокові, порівняно дешеві кредити, які сприяють вирішенню проблем платіжного балансу, з вимогою виконання деяких умов. Але Україна не виконує всі вимоги МВФ, що обумовлює затримання подальшого кредитування. Україна могла б обмежитись консультативною підтримкою фахівців МВФ. До такої практики відносин з МВФ перейшли Польща, Чехія, Угорщина після завершення фінансових програм, направлених на підтримку переходу національних економік до ринкових відносин. Це, звичайно, не означає виходу цих держав, а надалі – і України, з ринків зовнішніх запозичень. Основними кредиторами України, очевидно, залишаться Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку та приватні інвестори. Однак на той час основними позичальниками з української сторони мали би стати окремі суб'єкти підприємницької діяльності.

Висновки. Отже, продовження співпраці України з Міжнародним валютним фондом може принести користь економіці країни, але при цьому присутні й деякі ризики. Продовження співпраці з МВФ має стати гарантією проведення структурних реформ в українській економіці. Другий позитивний момент – внутрішня і зовнішня стабільність, підтримка курсу, покриття дефіциту бюджету. Разом із тим робота програми МВФ означає можливість появи ризиків, зокрема кошти від МВФ можуть бути витрачені на структурні реформи. Другим ризиком є збільшення державного боргу.

Подальша співпраця України з МВФ є об'єктивно необхідною та доцільною, оскільки:

- кредитні ресурси МВФ значно дешевші, ніж ті, що залучаються на міжнародних фінансових ринках;
- від характеру взаємовідносин з МВФ залежить інвестиційна привабливість держави для інших світових організацій, що координують свої дії з Фондом;
- співпраця з Фондом сприяє інтеграції України у глобальну фінансову систему, у якій МВФ посідає провідне місце і є кредитором останньої інстанції;
- збільшуються можливості України щодо користування консультативними, експертними та аналітично-прогнозними послугами МВФ, що в умовах глобалізації має пріоритетне значення.

Таким чином, Україні слід зробити конкретні кроки, спрямовані на підвищення рівня співпраці у відносинах з Міжнародним валютним фондом, із тим, щоб забезпечити реальну можливість продовження кредитної програми та (у разі необхідності) реструктуризації боргу України перед МВФ.

Список використаних джерел:

1. Вонсович В.О. Вплив міжнародного кредитування на стан та перспективи розвитку економіки України : матер. II Всеукр. наук.-практ. заочної конф. «Наука України. Перспективи та потенціал» / В.О. Вонсович, В.Ю. Данилишин. – Д. : ВГО «Нова Освіта», 2011. – С. 31.
2. Гришина Л. Україна та Міжнародний валютний фонд: перспективи співпраці / Л. Гришина, П. Карась, В. Черешня // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 3. – С. 26–30.
3. Олійник А.А. Співробітництво України та МВФ у формуванні національної валютної системи / А.А. Олійник // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 9 (1). – С. 35–40.
4. Офіційна сторінка МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/russian/>.
5. Україна: Лист про наміри [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=20163929>.

